

Den evigt omvandrende jøde

Af **Ove Bjørn,**
kunsthistoriker
ovebjoernp@mail.dk

Han fik alle de æresbevisninger, han kunne håbe på, og mange andre, som han aldrig drømte om. Han overlevede alle de mest fremtrædende kunstnere i sin generation og nåede den høje alder af 97 år uden nogensinde at skulle lægge sin pensel fra sig. Han skaffede sig en anselig formue, han havde en hengiven kone, børn og børnebørn og utallige beundrere. Han er kendt fra den ene ende af verden til den anden, han fuldførte sit 'Message Biblique', hans opus magnum, og hans sjæl har frede.

Ordene finder vi i biografien 'Chagall, kærlighed og eksil', skrevet af kunstneren Jackie Wullschlager ved Finansiel Times. Og det er et imponerende arbejde, hun præsenterer os for, lige så stærkt, nuanceret og seriøst som hendes meget roste biografi om vores store digter: 'Hans Christian Andersen'. The Life of a Storyteller, inventing Wonderland'. Biografien bliver man klog af, og Chagall bliver man glad for.

Flere bøger i en

Biografien er ikke én bog, men mindst fire, nemlig bogen om et livs smuk kærlighed mellem en mand og en kvinde, bogen om et jødisk miljø truet af totalitære regimer og uforstandens progromer, og bogen om kunstens

udvikling på tværs af kultur- og landegrænser. Også krigens rædsler på det europæiske kontinent er en spændende fortælling og udgør en bog i bogen. Alle verdener flettet ind i hverandre på en så overbevisende måde, at det kan være svært at lægge biografien til side. Alene det imponerende persongalleri i Index viser et ganske betagende miljø, hvor de mange handlinger udfolder sig. Men det er en mangel, at der ikke er medtaget et landkort med angivelse af de vigtigste geografiske lokationer; hvor er vi i Rusland, i Frankrig, i Tyskland, i USA eller i Israel? Gengivelserne af centrale værker og omtalen heraf er facinerende, blot synd at det er så svært at komme fra teksten til billederne, der ikke har noget nummer eller en side. Og alligevel kunne man have ønsket sig endnu flere af kunstnerens centrale værker, for det er gennem dem, at vi møder mennesket og kunstneren, det er gennem dem, han lever; selv i dag, femten år efter hans død.

Mellem mit og verdens hjerte

Chagall fødes i 1887 i et jødisk-russisk miljø i en lille by under det russiske imperium, og det er denne by med dens jødiske tradition og tro omkring kalenderens drama og ritualer, dens fester, faster og fortællinger, dens tro på mirakler og den guddommelige udvælgelse, han hele livet skal forholde sig til. Selv om Tyskland gav ham den første

udstilling og skabte ham et navn som kunstner, selv om Frankrig for ham ikke var et kunstprojekt, men en kærlighedserklæring til kunstens verden, og selv om USA inspirerer ham til monumentalitet og fornyer hans skaberglæde, så er hans omdrejningspunkt livet igennem det jødiske miljø.

Og i tre årtier var hans frue Bella ikke blot hans kærlighed, hun var også den faste kritiker, og intet billede var færdigt, før hun erklærede, at det var det. Hun var den øverste dommer, der fastholdt sin mening, selv om den afveg fra hans, men som regel blev han til sidst enig med hende. Efter hendes død i 1944 ophører han gradvist med at være stafelimaler, men med en udsædvanlig handlekraft finder han gennem de næste 40 år et levedygtigt sprog i glasmalerier i kirkerum, vægmalerier i offentlige bygninger og scenografier på teatre. Fra anden halvdel af århundredet, hvor han tog bolig i den sydfranske by Vence, lod han sin energi, visdom og dristighed blandet med alderdommens glæde og melankoli strømme ud i det nye medie. Fra værk til værk fortæller han om den farlige ubalance mellem kulturer, der truer hele vores åndelige verden. Der er kun én udvej: at sætte sjælen, det menneskelige væsens mystiske centrum, over alt andet.

Det nye kunstudtryk gav ham kreativ frihed og mulighed for omsider at forene lys og farve i en monumental

målestok. Selv omtalte han sine mosaikker som 'den gennemsigtige skillevæg mellem mit og verdens hjerte'. Inspirationen hertil var i høj grad Matisse's mesterværk kapellet i Vence.

Fornemmelse for lys

Chagall skal runde de 75 år, før det offentlige Frankrig omsider har bud efter den kendte kunstner, og efter opfordring fra kulturminister André Malraux går han i gang med det krævende projekt at male det 200 kvadratmeter store loft under kuplen på Garniers Opera i Paris. Større ros kunne Chagall næppe modtage af den by Paris, han altid omtalte som 'den tungeste vægt der findes for en kunstner'. Han følte sig nu omsider accepteret som fransk statsborger og giver i glæde og stolthed værket som en gave til Frankrig. I september 1964 under overværelse af regenten de Gaulle og de ypperste politikere og kulturpersonligheder tændes operans gigantiske centrale lysekroner for at illuminere det nye loft. De to tusinde indbudte bryder ud i spontane klapsalver, og pariseroperaen er nu ikke længere Garniers, men Chagalls. Men vi får ikke fortællingen om, at der mellem Malraux og Chagall var indgået en aftale om, at udsmykningen skulle bevares i mindst 100 år; atter et udtryk for kunstnerens usikkerhed overfor det kritiske franske publikum.

Det var også Malraux, der i samme periode støttede tan-

kerne om et særligt museum for Chagall. Det bliver en virkelighed i 1973 med åbning af museet 'Musée National Message Biblique Marc Chagall' i Nice; Malraux var naturligvis blandt gæsterne. Tidligere på samme år var Picasso død, men han måtte vente på et museum med sit navn efter sin død. Chagall var den første kunstner i Frankrig, der fik sit museum, mens han endnu levede.

I biografien fremstilling af (mis)forholdet mellem de sidste tre store, nemlig Chagall, Matrisse og Picasso er der rum til gode nuancer, hvorefter også Picasso kommer til orde. 'Når Matisse dør, vil Chagall være den eneste maler tilbage, der forstår, hvad farve virkelig er. Jeg er ikke vild med de haner og æsler og flyvende spillemænd og al den folkløse men hans lærreder er virkeligt malet, ikke bare kylet sammen. Nogle af de sidste ting han har lavet i Vence, overbeviste mig om, at der siden Renoir aldrig har været noget med samme fornemmelse for lys som Chagall'.

Og med Matisse's død i 1983 overlevede Chagall alle sine generations store mestre fra Rusland, Tyskland og Frankrig. Selv dør han i sit atelier den 28. marts 1985 og begravnes på den kristne kirkegård i St. Paul de Vence.

**Chagall,
kærlighed og eksil
600 side
Jackie Wullschlager**

